

UNDERSØGELSE OM
UØNSKEDE GRAVIDITETER
OG VALG AF ABORT BLANDT
KVINDER UNDER 25 ÅR

2010

Undersøgelse om uønskede graviditeter og valg af abort blandt kvinder under 25 år
- udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af professor Lisbeth B. Knudsen, Aalborg Universitet

© Sundhedsstyrelsen, 2010

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København S.

URL: <http://www.sst.dk>

Emneord: unge, prævention, graviditet, abort

Sprog: Dansk

Kategori: Faglig rådgivning

Version: 1,0

Versionsdato: 01.11.2010

Format: pdf

Udgivet af Sundhedsstyrelsen, november 2010

Elektronisk ISBN: 978-87-7104-135-4

Indhold

1	Baggrund	5
1.1	Udvikling i provokeret abort blandt kvinder under 25 år i Danmark	5
1.2	Sundhedsstyrelsens formål med undersøgelsen	8
2	Beskrivelse af undersøgelsen	8
2.1	Spørgeskemaets indhold	10
2.1.1	Undersøgelsens repræsentativitet	10
3	Hvem er kvinderne? Beskrivelse af undersøgelsespopulationen	12
3.1	Alder, fødeland, familiesituation og antal børn	12
3.2	Uddannelse og arbejde	14
4	Erfaringer med og viden om prævention	16
4.1	Prævention ved det samleje, hvor kvinderne mente at være blevet gravide	19
4.2	Kvindernes kilder til viden om prævention	23
4.3	Viden om prævention blandt de kvinder, der ikke er født i Danmark	24
5	Beslutningen om abort	27
6	Karakteristik af kvinder med forskellige præventionsvaner	29
6.1	Dannelse af grupperne	29
6.2	Karakteristika ved kvinderne i de tre grupper	30
6.2.1	Gruppernes vurdering af mulige indsatser	32
6.2.2	Begrundelser for den provokerede abort	33
7	Opsamling, konklusion	34
8	Litteraturliste	36
9	Bilag	37

Forord

Sundhedsstyrelsen har ønsket at få gennemført en undersøgelse af unge kvinder, der får provokeret abort. Det var især kvinderne under 25 år, der var i fokus, herunder deres livsvilkår, årsagerne til at de blev uønsket gravide og deres begrundelser for at vælge provokeret abort. Et af hovedformålene med undersøgelsen var således at udarbejde profiler for de unge kvinder, som bliver uønsket gravide, og herunder at identificere faktorer, der har indflydelse for deres udsathed for uønsket graviditet.

Der blev i december 2008 etableret en følgegruppe for undersøgelsen, bestående af personer såvel fra Sundhedsstyrelsen som fra andre institutioner. Følgegruppen har deltaget i udarbejdelsen af spørgeskemaet og diskussion af undersøgelsens resultater i forbindelse med den endelige rapport. Baggrundsgruppen bestod af overlæge Charlotte Wilken-Jensen (Roskilde Sygehus), læge, ph.d. Christian Graugaard, læge, ph.d. og dr. med Vibeke Rasch (Svendborg sygehus), afdelingslæge Jan Fouchard (Sundhedsstyrelsen), forebyggelseskonsulent Bjarne Rasmussen (Frederiksberg Kommune), generalsekretær for Sex og Samfund Bjarne B. Christensen samt akademisk medarbejder Anne Rygaard Bennedsen og akademisk medarbejder Niels Sandø (begge Sundhedsstyrelsen).

Koordineringen af undersøgelsen, analysen, og skrivning af rapporten er foretaget af professor Lisbeth B. Knudsen, Aalborg universitet, i samarbejde med baggrundsgruppen. Som studentermedhjælpere har de sociologistuderende Anne Houstoer Christensen og Lærke Mai Andersen, begge fra Aalborg Universitet, bistået i forbindelse med hhv. udarbejdelse og udsendelse af spørgeskemaet og med modtagelse, indtastning, kontrol og analyse.

Undersøgelsen er gennemført i perioden 1.4–30.11.2009 som en spørgeskemaundersøgelse på hospitalsafdelinger, hvor kvinder, der kom for at få provokeret abort, har udfyldt et skema med spørgsmål om en række forhold. De medvirkende hospitalsafdelinger takkes hermed for deres deltagelse i undersøgelsen, ligesom de to afdelinger, der aktivt tog del i pilotundersøgelsen, før det endelige spørgeskema blev udformet, skal have tak for deres hjælpsomhed og gode, konstruktive kommentarer.

Rapporten indledes med en kort gennemgang af udviklingen af provokeret abort blandt kvinder under 25 år i Danmark og Sundhedsstyrelsens interesse for og særlige fokusområder i undersøgelsen. Derefter præsenteres selve undersøgelsen og nogle karakteristika ved de kvinder, der har medvirket i undersøgelsen. I denne del af rapporten er der tale om uvægtede tal, idet der er fokus på beskrivelsen af kvinderne. I den efterfølgende del af rapporten, dvs. i analysen af præventionsbrug, viden og holdninger, begrundelser for at vælge at få abort og identifikation af særlige målgrupper for forebyggende aktiviteter, foretages en vægtning af materialet.

1 Baggrund

I dette afsnit gennemgås først den nyere udvikling i provokeret abort blandt kvinder under 25 år i Danmark. Dernæst redegøres for Sundhedsstyrelsens interesse for at få indhentet mere viden om, hvorfor disse kvinder får abort, og om, og da ved hvilke midler, det er muligt at påvirke abortudviklingen i disse aldersgrupper. Endelig beskrives ganske kort indholdet i undersøgelsen.

1.1 Udvikling i provokeret abort blandt kvinder under 25 år i Danmark

Loven om fri abort trådte i kraft i Danmark 1. oktober 1973. Ud fra Sundhedsstyrelsens registrering af de abortindgreb, der er foretaget på sygehusene, er det muligt at følge udviklingen i de forskellige aldersgrupper af kvinder.

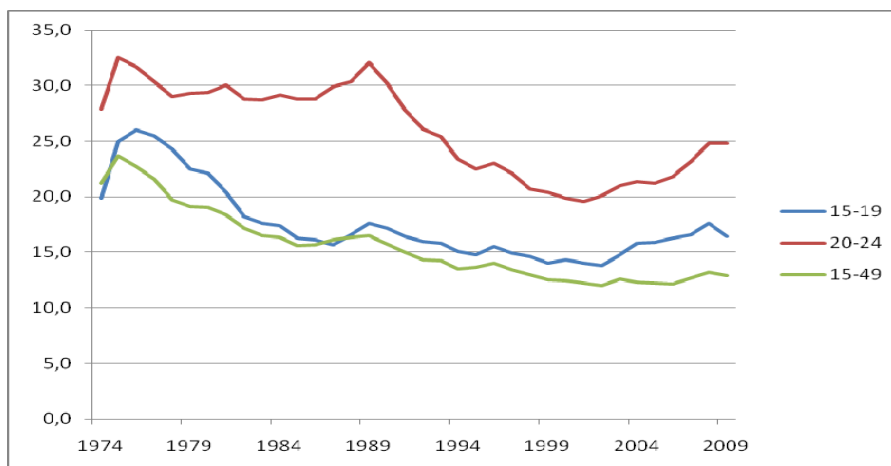
Den *aldersspecifikke* abortrate angiver abortraten i en bestemt aldersgruppe, i denne undersøgelse i aldersgrupperne 15-19 år og 20-24 år, mens den *generelle* abortrate er et relativt mål, der angiver det antal provokerede aborter, der er foretaget i løbet af et år på 1.000 kvinder i alderen 15-49 år. Ud fra abortraterne er det muligt at følge udviklingen over tid, fordi en rate angiver, hvor stor en *andel* af kvinderne, der har fået provokeret abort, og derved tager hensyn til evt. ændringer i *antallet* af kvinder, der er i den pågældende aldersgruppe.

Kvindernes livsvilkår ændrer sig meget mellem de er 15 år til de fylder 25 år, hvilket har betydning for, om de er parate til at føde et barn, eller om de vælger en provokeret abort. I hele perioden fra loven om fri abort trådte i kraft, har den aldersspecifikke abortrate været højere blandt de 20-24-årige end blandt de 15-19-årige, jfr. figur 1, hvilket skal ses i sammenhæng med, at langt flere af kvinderne i denne aldersgruppe har etableret kæreste- eller parforhold og derfor har et mere regelmæssigt seksualliv end de helt unge og derved også er udsat for en større risiko for at blive gravide.

Forskellen var størst i begyndelsen af perioden og for begge aldersgrupper toppede raten i 1976, få år efter indførelsen af den fri abort. Mens raten blandt kvinderne under 20 år derefter faldt med mere end 1/3 til 1988, forblev abortraten for de 20-24-årige på et højt niveau. Begge aldersgrupper havde en stigning omkring 1989, hvilket for de 20-24-årige bragte raten op på stort set samme niveau som i 1975, men derefter fulgte omkring 10 års fald i begge aldersgrupper, som bragte de aldersspecifikke abortrater ned på et lavt niveau omkring slutningen af 1990'erne. Den mindre stigning, der ses i begge aldersgrupper (og for samtlige kvinder i alderen 15-49 år) i 1995 skyldes formentlig det ændrede registreringssystem på det tidspunkt (Hansen et al. 2009).

De sidste knap 10 år har der været tendenser til stigende abortrater i de to aldersgrupper; en stigning, som ikke genfindes, når man ser på hele aldersspændet 15-49 år, idet den generelle abortrate stort set har været uforandret i Danmark i samme periode, jfr. figur 1. I absolutte tal er der tale om, at antallet af provokerede aborter for 15-19-årige kvinder var 1.942 i 1999 og 2.772 i 2009, mens der for 20-24-årige kvinder var tale om 3.466 i 1999 og 3.877 i 2009. Samlet var antallet af provokerede aborter i 1999 på i alt 15.794, og 16.205 i 2009 (Danmarks Statistik 2010; Sundhedsstyrelsen 2010).

Figur 1. Abortraten blandt 15-19-årige, 20-24-årige og 15-49-årige kvinder. Danmark 1974-2009. Pr. 1.000 kvinder

Kilde: Tal fra Sundhedsstyrelsen, forskellige år

Det er de aldersspecifikke abortrater, der giver det bedste billede af udviklingen. Gennem de seneste 5 år, 2005-2009, har raten for de 15-19-årige kvinder været højere end i årene fra 1999 og varieret mellem 16,0 og 17,6, med en lavere rate i 2009 end i 2007 og 2008. For de 20-24-årige kvinder var abortraten højere (mellem 19,6 og 24,8), og tabel 1 viser, at der har været en stigende tendens i denne aldersgruppe fra 2004. Ved at sammenligne aldersgrupperne i tabel 1, fremgår det desuden, at det er de 20-24-årige, der har den højeste abortrate, mens de 25-29-årige ligger næsthøjst, og de 15-19-årige ligger nogenlunde på samme niveau som de 30-34-årige. Indtil 2005 var abortraten blandt de 15-19-årige dog lavere end blandt de 30-34-årige.

Tabel 1. Aldersspecifikke abortrater. Danmark 1999-2009. Pr. 1.000 kvinder

	Kvindens alder							Total
	15-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	
1999	14,0	19,7	18,2	18,5	13,0	4,5	0,4	12,9
2000	14,3	19,8	18,1	17,8	12,6	4,8	0,5	12,5
2001	14,0	19,6	18,1	17,0	13,0	4,6	0,4	12,3
2002	13,8	20,1	17,2	16,5	13,1	4,5	0,4	12,0
2003	14,8	21,0	18,1	17,2	13,4	5,2	0,4	11,8
2004	15,2	20,8	16,6	15,9	12,2	4,8	0,4	11,8
2005	16,0	21,3	17,4	16,6	13,1	5,2	0,5	12,4
2006	16,4	22,0	17,8	15,8	12,3	5,5	0,5	12,3
2007	16,6	23,2	18,0	16,8	13,1	5,1	0,4	12,7
2008	17,6	24,8	19,6	16,8	13,2	4,9	0,4	13,2
2009	16,4	24,8	18,7	16,9	12,9	5,0	0,5	12,9

Kilde: Sundhedsstyrelsen (2000, 2010)

Den observerede stigning blandt kvinder under 25 år i de seneste år var en stor del af baggrunden for at Sundhedsstyrelsen iværksatte denne undersøgelse.

Af en nylig opgørelse fra Sundhedsstyrelsen af de aldersspecifikke abortrater i de enkelte kommuner, fremgår det, at der stadig eksisterer regionale og kommunale forskelle. Når aldersspecifikke abortrater for enkelte kalenderår beregnes for relativt små geografiske områder, vil der være en vis usikkerhed i vurderingen af udviklingen på grund af det lille antal kvinder i de pågældende aldersgrupper i en del af kommunerne. Som eksempel kan nævnes, at der i 2009 f.eks. ialt boede 31 kvinder, som var i aldersgruppen 20-24-år i Samsø kommune og 17 i Læsø (Statistik-

banken, oktober 2010). Hvis der i hver af disse kommuner er blot én enkelt kvinde i denne aldersgruppe, der får provokeret abort, bliver den aldersspecifikke abortrate (pr. 1.000) hhv. 32 og 59.

Det er derfor mere meningsfuldt at se på udviklingen i større områder såsom regioner (eller amtskommuner til og med 2006). Disse opgørelser har vist, at både den generelle abortrate og abortraten for de to aldersgrupper, der er i fokus i denne undersøgelse har været højest i Københavnsområdet, og lavest i nogle af de jyske amter.

Medianalderen for første samleje (dvs. den alder, hvor halvdelen af de unge har haft samleje) har været relativt konstant for begge køn over en årrække, blot med den ændring, at alderen er blevet mere ens mellem drenge og piger. I undersøgelsen Ung2006, som blev gennemført i efteråret 2006, fandt man en medianalder for første samleje, på lidt under 16 år for begge køn (Knudsen 2007). Dette er i overensstemmelse med tidligere undersøgelser i Danmark; bl.a. fandt man i en repræsentativ undersøgelse af 16-20-årige kvinder og mænd i 1984/85 en medianalder for første samleje på knap 17 år for begge køn (Ung99; Wielandt & Boldsen 1989; Wielandt & Knudsen 1997).

Det er blandt kvinder i Danmark mest almindeligt at vælge abort, hvis de bliver gravide i en meget ung alder. I 2009 var fertilitetsraten blandt de 15-19-årige 5,6 pr. 1.000, mens den tilsvarende abortrate var 16,4. Blandt de 20-24-årige var de tilsvarende rater noget anderledes, idet fertilitetsraten var på 42,4 og abortraten på 24,8. Dette afspejler endvidere, at det er mere almindeligt at få et barn i begyndelsen af 20'erne end før kvinden fylder 20. Ud fra Danmark Statistiks beregninger kan man også se, at der i 2009 var ca. 2 % af de 19-årige kvinder, der havde født mindst én gang og knap 16 % af de 24-årige (Danmarks Statistik 2010).

Samtidig har både kvinders og mænds gennemsnitlige alder, før de får deres første barn, været stigende i de senere årtier og er nu tæt på 30 år for kvinder og et par år højere for mænd (Knudsen 2009). Det er mange år, hvor de unge kan leve seksuelt aktivt, men vil vente med at få børn. Tidligere undersøgelser har da også vist, at også de helt unge (15-19-årige) kvinder var gode til at bruge prævention (bl.a. Wielandt et al. 2002) hvilket antyder, at de unge kvinder og par i høj grad anvender prævention og muligheden for provokeret abort for at udsætte fødslen af deres første barn. En nylig offentliggjort analyse af kvinder over 20 år har vist, at risikoen for at få abort generelt faldt gennem perioden 1982-2001 blandt kvinder uden børn, mens abortraten var højere og stigende jo flere børn kvinden havde, også blandt kvinder i 20'erne (Hansen et al. 2009). Den provokerede abort er således også stadig aktuell i forhold til ikke at få flere børn.

Det skal også med i billedet, at familiedannelse og forældreskab idag betragtes som en del af den aktive livsplanlægning, som både kvinder og mænd praktiserer. Alle individer må derfor tage en række beslutninger og træffe valg og fravalg vedrørende deres liv, leveomstændigheder og fremtidsforventninger. På den måde bliver både valget af partner, af en med-forælder og beslutningen om at forsøge at få et barn, en del af denne valgproces (Knudsen 2009).

Det er i Danmark muligt at fravælge at få barn, eller undgå at få barn ved at anvende præventionsmidler, som er let tilgængelige, men undersøgelser har vist, at der er stor forskel på grupper af kvinder, om de oplever uplanlagte og uønskede graviditeter og efterfølgende vælger provokeret abort.

Tidligere studier i Danmark har således dokumenteret, at unge kvinder, som vælger abort frem for at føde, sjældent har en fast partner, måske har problemer med deres

partner eller i deres parforhold, er i gang med en uddannelse eller føler sig for unge til at etablere en familie med barn, se bl.a. Rasch, Knudsen & Gammeltoft (2005). Denne undersøgelse viste også, at hvis en kvinde bliver uplanlagt gravid, er der større chance for, at hun vælger at få barnet, jo mere hendes sociale og familiære situation ligner den situation, som kvinder, der planlægger at få barn, lever under. Spørgeskemaundersøgelser har også vist, at kendskabet til og brugen af prævention varierer med bl.a. kvindens alder og etnicitet, og at helt unge kvinder oplever relativt flere uplanlagte graviditeter end de lidt ældre kvinder (Rasch, Wielandt & Knudsen 2002; Rasch et al., 2007).

De omtalte undersøgelser har dog ikke omfattet de seneste år, hvor den tidligere omtalte stigning i abortraten har fundet sted.

1.2 Sundhedsstyrelsens formål med undersøgelsen

Det var på denne baggrund, og især under indtryk af den nylige stigning i abortraten blandt de unge, at Sundhedsstyrelsen ønskede at få gennemført en undersøgelse, der kunne forbedre kendskabet til årsagerne til de unge kvinders aborter.

Når man ønsker at kende årsagerne til, at unge kvinder vælger en provokeret abort, er det nødvendigt at undersøge årsagerne til uønskede og uplanlagte graviditeter, idet der er en langt højere andel af de gravide kvinder, der vælger abort, hvis graviditeten ikke er planlagt eller ønsket, end hvis de venter et planlagt og ønsket barn. Derfor har Sundhedsstyrelsen også, i tidligere udarbejdede abortforebyggelsesplaner, fokuseret på at nedbringe forekomsten af uønskede graviditeter, som et led i forebyggelsen af provokerede aborter. Forebyggelsen af provokeret abort og muligheden for at mindske abortraten 'begynder' således ved at forebygge, at der opstår uplanlagte graviditeter, der ville resultere i uønskede børn, såfremt muligheden for provokeret abort ikke fandtes.

De temaer, Sundhedsstyrelsen ønskede belyst i nærværende undersøgelse var: Præventionsbrug generelt og evt. i relation til den aktuelle graviditet, kvindens sociale forhold, herunder hendes parforhold, omstændigheder omkring den aktuelle graviditet og beslutningen om provokeret abort, samt udvalgte socio-demografiske karakteristika.

Det primære formål var at få udarbejdet profiler for de unge kvinder, dvs. maksimalt 24 år gamle, der bliver uønsket gravide. Gennem udarbejdelsen af profiler, omfattende både socio-demografiske karakteristika, viden om og holdninger til prævention, ville det blive muligt at identificere faktorer, der har indflydelse for kvindernes udsathed for uønsket graviditet.

Sundhedsstyrelsen ønskede endvidere, at undersøgelsen blev gennemført som en kvantitativ undersøgelse.

2 Beskrivelse af undersøgelsen

Undersøgelsen er gennemført i perioden 1.4.–30.11.2009. Samtlige sygehuse, som i 2007 havde gennemført mindst 100 abortindgreb på kvinder under 25 år, blev kontaktet med henblik på deltagelse i dataindsamlingen.

Oplysningerne blev indsamlet gennem en spørgeskemaundersøgelse på hospitalsafdelinger, hvor de kvinder, der kom for at få provokeret abort, og som opfyldte

kriterierne for at indgå i undersøgelsen, fik udleveret et spørgeskema og bedt om at medvirke i undersøgelsen ved at udfylde det.

De kvinder, der blev opfordret til at indgå i undersøgelsen, var kvinder, der kom til et af de deltagende sygehuse for at få en provokeret abort, og som var fyldt 15, men endnu ikke 25 år på aborttidspunktet og havde fast bopæl i Danmark. Undtaget var kvinder, der kom for at få abort på baggrund af en fosterdiagnostisk undersøgelse eller med graviditet uden for livmoderen.

Inden undersøgelsens endelige igangsættelse, blev der gennemført en pilotundersøgelse på to afdelinger, hvor såvel proceduren som spørgeskemaet blev afprøvet i praksis. Ikke alle de kontaktede afdelinger havde mulighed for at deltage i undersøgelsen, jfr. tabel 2, som giver en oversigt over det antal skemaer, der er returneret fra de deltagende afdelinger.

Tabel 2. Deltagende sygehuse og antal besvarede skemaer

Sygehus	Antal returnerede skemaer	Heraf besvarede skemaer	
		Antal	Pct.
Hvidovre	90	78	86,7
Frederiksberg, Gentofte	214	190	88,8
Glostrup	88	78	88,6
Herlev	100	89	89,0
Roskilde	108	100	92,6
Holbæk	59	54	91,5
Næstved	90	82	91,1
Sønderborg	27	26	96,3
Esbjerg	61	52	85,2
Horsens	27	26	96,3
Kolding	111	100	90,1
Herning	43	43	100,0
Silkeborg	28	25	89,3
Skejby	80	75	93,8
Viborg	27	21	77,8
Aalborg	174	130	74,7
Vendsyssel	48	47	97,9
Total	1.375	1.216	88,4

Der blev i alt returneret 1.375 skemaer, hvoraf de 1.216 skemaer kom retur i udfyldt stand og med en kvalitet, som gør dem velegnede til at indgå i undersøgelsen. Sygehuse blev bedt om også at returnere skemaer, hvor kvinden ikke kunne eller ville deltage i undersøgelsen. På en del af disse 159 skemaer, der ikke er udfyldt, er anført en begrundelse, fx at kvinden ikke magtede at deltage. Som det fremgår af tabel 2, var langt de fleste returnerede skemaer udfyldt og anvendelige i undersøgelsen. Som hovedregel er spørgeskemaet udfyldt og indsamlet samme dag på hospitalsafdelingen, men nogle af kvinderne har fået skemaet med hjem til udfyldelse. Ikke alle de deltagende hospitalsafdelinger havde mulighed for at igangsætte

dataindsamlingen pr. 1.4. og der bliver derfor i analysen, ved en vægtning, taget hensyn til den forskellige længde af den periode, hvor der er indsamlet data.

2.1 Spørgeskemaets indhold

Sundhedsstyrelsen ønskede som nævnt, at undersøgelsen skulle kunne belyse kvindernes præventionsbrug generelt og evt. i forbindelse med den aktuelle graviditet, samt deres brug af og holdninger til præventionsmidler. Desuden skulle indgå oplysninger om kvindens aktuelle parforhold, herunder, om hun havde en fast partner, hvor længe, de havde kendt hinanden og om hun så det som et fast forhold. Også almindelige socio-økonomiske oplysninger, såsom hendes alder, bopæl, børn og kvindens eget, partnerens og hendes forældres uddannelsesniveau og kvindens og partnerens arbejdssituation indgår i spørgeskemaet. Endelig blev der spurgt til forhold omkring den aktuelle graviditet.

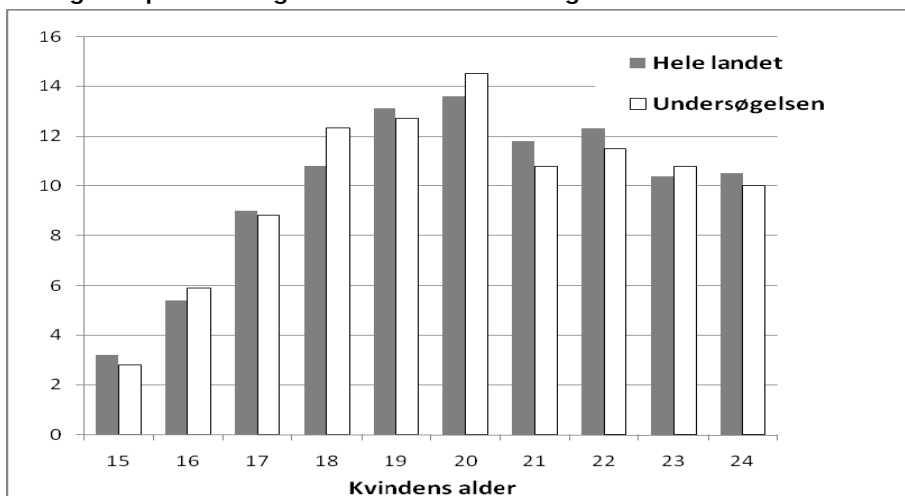
Spørgeskemaet i sin endelige udformning fremgår af Bilag 1. Ved tabeller og figurer i rapporten vil det blive angivet, ud fra hvilket spørgsmål i spørgeskemaet, analysen er foretaget.

2.1.1 Undersøgelsens repræsentativitet

Vurderes besvarelserne op imod hele landet, er der som nævnt desværre nogle sygehuse, som slet ikke har deltaget i undersøgelsen, hvilket giver en vis geografisk skævhed, som det ikke er muligt at tage højde for i analysen. Der kan dog tages hensyn til, at ikke alle sygehuse har deltaget i hele undersøgelsesperioden.

Til brug for undersøgelsen har Sundhedsstyrelsen lavet en foreløbig opgørelse over samtlige provokerede aborter i undersøgelsesperioden. Ud fra denne er der dels beregnet, hvor stor en ande, de udfyldte og returnerede skemaer udgør af det antal abortindgreb, som, i henhold til Sundhedsstyrelsens opgørelse, er foretaget på sygehusene i den pågældende periode. Denne oversigt fremgår af Bilag 2. Samlet viser dette, at de 1.216 kvinder, der har deltaget i undersøgelsen, udgør ca. 33 % af de kvinder i samme alder (15-24 år), der har fået provokeret abort i undersøgelsesperioden. Da det ikke er muligt at opgøre, hvor mange af de kvinder, der i henhold til Sundhedsstyrelsens opgørelse har fået foretaget provokeret abort, der falder inden for de specifikke kriterier, som medfører inklusion i denne undersøgelse, kan de 33 % betragtes som det absolut laveste skøn over undersøgelsens 'besvarelsesprocent'.

Figur 2. Aldersfordeling af samtlige kvinder, der har fået abort i hele landet i undersøgelsesperioden og af kvinderne i undersøgelsen

En sammenligning af alderen på de kvinder, der deltager i undersøgelsen og samtlige de kvinder, der ifølge Sundhedsstyrelsens opgørelse har fået provokeret abort i samme periode, viser derimod et mere ensartet billede, jfr. figur 2. Der er en god overensstemmelse mellem aldersfordelingen blandt de kvinder, der har besvaret spørgeskemaet og samtlige kvinder i hele landet, der har fået provokeret abort i undersøgelsesperioden.

Der er en vis overrepræsentativitet i undersøgelsen af kvinder som er 18 eller 20 år, men da der ingen systematisk forskel er henover aldersgrupperne, har det stort set ingen betydning for analysens resultater.

Der vil i analyserne blive foretaget en vægtning, hvorved der tages højde for den alders- og den tidsmæssige forskellighed.

3 Hvem er kvinderne? Beskrivelse af undersøgelsespopulationen

3.1 Alder, fødeland, familiesituation og antal børn

I de følgende indledende afsnit, som beskriver de kvinder, der har besvaret spørgeskemaet, foretages ingen vægtning af tallene, da formålet er at beskrive undersøgelsespopulationen.

Næsten 60 % af kvinderne er 20-24 år, og andelen af kvinder i de enkelte aldersgrupper stiger gradvis mellem 15 og 19 år, mens grupperne over 20 er stort set lige store, jfr. tabel 3. Mange undersøgelser har vist, at unge kvinders (og mænds) livssituation mht. at flytte hjemmefra, være under uddannelse og have arbejde og dermed hvorvidt de føler sig parat til at etablere familie med barn, ændres meget i løbet af det aldersspænd, som kvinderne i undersøgelsespopulationen repræsenterer (se fx Christiansen et al. 2003; Rasch et al. 2005). Da der indgår forholdsvis få kvinder i hver 1-års-aldersgruppe i undersøgelsen, vil kvinderne i de fleste af de efterfølgende analyser, blive opdelt i to grupper efter alder, således at de 15-19-årige og de 20-24-årige behandles for sig og sammenlignes. De to grupper er på henholdsvis 516 og 700 kvinder.

Tabel 3. Kvindernes alder på undersøgelsestidspunktet

	Kvindens alder										Total
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Antal	34	72	107	149	154	176	131	140	131	122	1.216
Procent	2,8	5,9	8,8	12,3	12,7	14,5	10,8	11,5	10,8	10,0	100

Langt de fleste kvinder, i alt 1.090, er født i Danmark, svarende til ca. 90 % af populationen. Udover Danmark kommer kvinderne især fra Grønland (12), Bosnien-Herzegovina (9), Sverige og Libanon (7 hver), Thailand (6), samt Tyskland og Columbia (5 hver). For 84 % (977) foreligger der oplysning om, hvor både deres mor og far er født – heraf svarer de 759 kvinder (77,7 %), at begge forældre er født i Danmark, i alt 803 af fædre og 826 af mødre.

Gruppen af kvinder, som ikke er født i Danmark, udgør 126 personer. Flere end 75 % af disse kvinder er kommet til Danmark senest i 1998, hvilket betyder, at de har været her i mindst 10 år, da undersøgelsen blev foretaget.

Der redegøres i undersøgelsen for, om denne gruppe afviger fra de øvrige kvinder i undersøgelsen mht. om de har modtaget seksualundervisning i skolen, idet netop dette kan have betydning for deres viden om og anvendelse af prævention.

Af den samlede gruppe kvinder i undersøgelsen bor næsten en tredjedel sammen med deres forældre og 23 % har ikke nogen fast partner. Ca. 30 % bor sammen med en kæreste, knap en fjerdedel alene og mindre end 2 % er gift, hvilket afspejler, at det er mest almindeligt for de yngre aldersgrupper at bo sammen uden at være gift og evt. gifte sig senere.

Andelen, der bor alene eller sammen med en kæreste, stiger med alderen, hvilket hænger sammen med, at de unge efterhånden flytter hjemmefra.

Tabel 4. Kvindernes familieforhold. Antal kvinder i parentes (spm. 9).

Kvinden bor sammen med	Kvindernes alder				I alt	
	15-19 år		20-24 år			
	%	(N)	%	(N)	%	(N)
Kæreste	19,9	(102)	37,2	(258)	29,6	(360)
Ægtefælle	0,2	(1)	3,2	(22)	1,9	(23)
Venner / deler lejlighed med en eller flere	5,1	(26)	10,8	(75)	8,4	(101)
Ingen, bor alene	9,2	(47)	33,3	(231)	23,1	(278)
Hjemme hos den ene eller begge forældre	59,4	(304)	11,7	(81)	31,9	(385)
Andre	6,3	(32)	3,9	(27)	4,9	(59)
Antal kvinder i alt	516		700		1.216	

Note: Procenter er beregnet ud fra alle kvinder i aldersgrupperne, inkl. de 10, som ikke har besvaret dette spørgsmål.

Der er i alt 38 % (453) af kvinderne, der svarer, at de har været gravide tidligere og heraf har de 191 oplyst, at de har mindst et barn, og 348 har oplyst, at de tidligere har fået en (270 kvinder) eller flere (78 kvinder) provokerede aborter. Der er, hvilket er naturligt, en større andel, der har været gravide tidligere blandt de 20-24-årige (ca. halvdelen), end blandt de yngste, hvor hver femte har været gravid tidligere. Der er derefter 400 af disse kvinder, som endvidere har oplyst, hvor mange gange de har været gravide før og ud af den gruppe har ca. 16 % af de 15-19-årige og 44 % af de 20-24-årige været gravide mere end én gang tidligere. Ud af det totale antal kvinder i de to aldersgrupper udgør dem, der har været gravide mere end én gang tidligere hhv. 3 % og 19 %.

Samlet viser denne opgørelse, at der er relativt få blandt kvinderne i den yngste aldersgruppe, der har været gravide, og at langt de fleste da har valgt en provokeret abort.

Tabel 5. Procentandel af kvinderne, der har været gravide tidligere. Antal kvinder i parentes (spm. 27).

	Kvindernes alder				I alt	
	15-19 år		20-24 år			
	%	(N)	%	(N)	%	(N)
Har været gravid tidligere	20,3	(102)	51,2	(351)	38,1	(453)
Har mindst et barn	3,1	(16)	25,0	(175)	15,6	(191)
Har tidligere fået abort	16,5	(85)	37,8	(263)	28,7	(348)
Kvinder i alt	516		700		1.216	

Note: Procenter er beregnet ud fra alle kvinder i aldersgrupperne

Næsten 60 % af kvinderne traf beslutningen om at få abort med det samme, da de fandt ud af, at de var gravide, og det er især partneren, der tales med om beslutningen.

3.2 Uddannelse og arbejde

Da undersøgelsespopulationen er så ung, er der stadig en stor del, der går i skole eller er under uddannelse. Men omkring en fjerdedel af de 15-19-årige og halvdelen af de 20-24-årige har oplyst, at de ikke går i skole eller er i gang med en uddannelse. I den unge aldersgruppe går de 41,7 % i folkeskole eller på gymnasium, HH eller HF, hvilket også 10 % i den ældre gruppe gør. Ellers fordeler grupperne sig på forskellige typer af lærlinge/efg- eller videregående uddannelser, hvor der, på grund af den forskellige alder, er den største andel blandt de 20-24-årige, der er i gang med en lang videregående uddannelse (8,5 %), og 15 % af de 20-24-årige har afsluttet en kort eller en mellemlang uddannelse.

Sammenlignes med samtlige kvinder i hele landet i samme alder, er der relativt færre i den yngste gruppe blandt de abortsøgende kvinder, der er i gang med en uddannelse, mens andelen blandt de 20-24-årige abortsøgende stort set svarer til det, der ses blandt samtlige kvinder i samme alder. Blandt de 15-19-årige abortsøgende, går en mindre andel i folkeskole eller på gymnasium, HH eller HF, mens der er en større andel end blandt samtlige, når vi ser på de 20-24-årige (Statistikbanken.dk oktober 2010).

Tabel 6. Procentandel af kvinderne, der går i skole, er i gang med en uddannelse eller er i erhvervsbeskæftigelse (spm. 17, 18, 19 og 20).

	Kvindernes alder		I alt
	15-19 år	20-24 år	
	----- % -----		
<i>Igangværende uddannelse</i>			
Går i folkeskole, gymnasium el. lign	41,7	10,0	23,4
Er i gang med lærlinge/efg-udd. eller en kort videreg. udd.	18,2	14,0	15,8
Er i gang med mellemlang eller lang videreg. udd.	6,8	20,0	14,4
<i>Højeste afsluttede eksamen</i>			
Folkeskolen	74,8	36,4	52,7
Studentereksamen el. lign.	9,7	36,9	25,3
<i>Erhvervsarbejde</i>			
Arbejder fuldtids	15,3	33,1	25,6
Arbejdsløs med kontanthjælp	5,8	8,9	7,6
Kvinder i alt	516	700	1.216

Note: Procenter er beregnet ud fra alle kvinder i aldersgrupperne. Da de udvalgte kategorier stammer fra flere forskellige spørgsmål, kan de angivne procenter ikke summeres op til 100

I undersøgelsen har de 15-19-årige en ældre aldersprofil end kvinderne i hele landet, især de 18- og 19-årige forekommer hyppigere i undersøgelsen. Blandt de 20-24-årige har undersøgelsens kvinder en lidt yngre profil, idet der er relativt flere 20-årige. Den ældre aldersprofil blandt de 15-19-årige kan formentlig delvis forklares, hvorfor der er flere af de yngste i undersøgelsen, der ikke går i skole, men det generelle billede antyder også, at de abortsøgende kvinder i mindre grad er i gang med en uddannelse end deres jævnaldrende.

En tredjedel af de 20-24-årige arbejder fuldtids, mod 15 % af de yngste. Med hensyn til at arbejde i fritiden ved siden af skolegang eller at studere, er forholdet lige omvendt: 29 % af de yngste og 15 % af de ældre har et arbejde ved siden af deres skole eller studie.

Femten, hhv. 24 % er arbejdsløse på kontanthjælp og knap 5 % af de 20-24-årige er på barselsorlov.

4 Erfaringer med og viden om prævention

I dette afsnit analyseres, hvilke erfaringer, kvinderne har om prævention, og hvor de har fået deres viden om prævention. Med mindre andet anføres, vægtes data til de relative fordelinger.

Der er stort set ingen af kvinderne, der oplyser, at de aldrig har brugt prævention (spm. 36). Det drejer sig om i alt 20 kvinder og der er kun 18, som ikke har besvaret spørgsmålet. Der er 97 % af de 15-19-årige og 99 % af de 20-24-årige, der svarer, at de har brugt prævention, men der er ikke tale om en signifikant forskel mellem grupperne.

Det skal bemærkes, at der her er tale om et generelt spørgsmål, hvor der hverken er spurgt ind til type af prævention, hvornår de har brugt det første gang, eller hvor mange forskellige typer, de har brugt, siden de begyndte at være seksuelt aktive.

De få kvinder, der aldrig har brugt prævention, har oplyst mange forskellige årsager til ikke at have brugt prævention. Der er ikke nogen svarkategori, der er dominerende i forhold til de andre, og det er ikke, da det er så sjældent aldrig at have brugt prævention, muligt at gå dybere ind i denne analyse.

Tabel 7 viser, at anvendelse af p-pille/minipille er klart dominerende i begge grupper (især blandt de 20-24-årige), enten aktuelt eller som et middel, der har været anvendt tidligere.

Der er ligeledes en stor andel, som har brugt og som evt. stadig bruger kondom med deres faste partner. Det ses også, at spiral anvendes sjældent, men der er dog en signifikant større andel af de 20-24-årige end af de yngre, der har prøvet at bruge spiral, men som er holdt op.

Tabel 7. Procentandel kvinder, der nogensinde har brugt udvalgte præventionsmidler.

	Kvindens alder		I alt
	15-19 år	20-24 år	
	----- % -----		
P-piller eller minipiller (spm. 39)			
<i>Nej</i>	27,5	8,1	16,1
<i>Har brugt, men er holdt op</i>	50,5	62,0	57,3
<i>Bruger stadig</i>	21,9	29,9	26,6
Antal, der har besvaret spm. 39	461	663	1124
P-ring, p-plaster, p-stav (spm. 41)			
<i>Nej</i>	90,4	86,4	87,9
<i>Har brugt, men er holdt op</i>	9,0	11,3	10,3
<i>Bruger stadig</i>	0,7	2,6	1,8
Antal, der har besvaret spm. 41	457	656	1113
Spiral (spm. 43)			
<i>Nej</i>	98,9	95,0	96,6
<i>Har brugt, men er holdt op</i>	0,9	4,3 *	2,9
<i>Bruger stadig</i>	0,2	0,8	0,5
Antal, der har besvaret spm. 43	450	658	1108
Kondom ¹			
<i>Nej</i>	23,6	35,2	30,5
<i>Ja, har brugt (bruger evt. stadig)</i>	76,4	64,8 *	69,5
Antal, der har besvaret spm. 41	449	647	1.096

Note: 1 – dette spørgsmål omhandler i modsætning til de øvrige spm. i tabellen præventionsbrug med den faste partner. Det er således kun kvinder med fast partner, der skulle besvare dette spørgsmål.

* angiver, at der er tale om en signifikant forskel på 95%-niveau

Der er to præventionsmidler, som klart er hyppigere anvendt end de øvrige midler, når kvinderne oplyser, hvilken prævention, de senest har brugt, nemlig p-piller/ minipiller og kondom. Blandt de 15-19-årige er der hhv. 42,8 % og 46,4 %, der senest har brugt de to midler, mens det blandt de 20-24-årige er hhv. 50,2 % og 34,8 %. Der er signifikant flere blandt de unge, der senest har brugt kondom.

Der er i hver aldersgruppe en meget stor andel, som har brugt kondom på et eller andet tidspunkt. Der er signifikant flere blandt de 15-19-årige end blandt de lidt ældre, som har brugt kondom med deres faste partner. Det skal bemærkes, at der i dette spørgsmål, i modsætning til de øvrige spørgsmål, som er anvendt i tabellen, spørges om brug af kondom "Har du og din faste partner...". Det er således kun kvinder med fast partner, der skulle besvare dette spørgsmål. Denne formulering af spørgsmålet blev valgt for at sikre, at kvindernes svar skulle vedrøre den regelmæssige præventionsbrug.

Der er ca. 30 % af dem, der tidligere har angivet, at de ikke har en fast partner, som også besvarer dette spørgsmål om kondombrug, så det er muligt, at nogle har opfattet spørgsmålet som dækkende over kondombrug, når de har været i et fast forhold, og ikke nødvendigvis med den faste partner, de har på det tidspunkt, hvor spørgeskemaet blev udfyldt. Betydningen af 'fast partner' i undersøgelsen blev defineret i spørgsmål 21, hvor der står, at der ved 'fast partner' menes 'kæreste, samlever eller ægtefælle'.

Der er ikke fuldstændig overensstemmelse mellem, om kvinderne har oplyst, at de stadig bruger et bestemt præventionsmiddel og om det middel, de har oplyst, er det, de senest har anvendt. I begge aldersgrupper er det ca. 85 % af dem, der stadig bruger p-piller/minipiller, som også har angivet, at det er det middel, de har brugt senest.

Kvinderne har angivet mange forskellige begrundelser for, at de er holdt op med at bruge et bestemt præventionsmiddel. I tabel 8 er opgjort hvilke årsager, kvinderne har haft for at ophøre med at tage p-piller/minipiller eller bruge kondom.

Tabel 8. Kvindernes begrundelser for at holde op med at bruge p-piller/minipiller eller kondom. Hver kvinde har kunnet angive flere årsager (spm. 40 og 41)

	Kvindens alder		Ialt
	15-19 år	20-24 år	
	----- % -----		
P-piller eller minipiller (spm. 40)			
<i>Ønskede at blive gravid</i>	1,7	6,9 *	5,0
<i>Blev gravid, selvom jeg tog dem</i>	9,1	14,3	12,4
<i>Skiftede til anden metode</i>	6,0	10,1	8,6
<i>Oplevede bivirkninger</i>	28,3	32,8	31,0
<i>Var bange for bivirkninger</i>	4,3	8,4 *	6,9
<i>Havde ikke råd</i>	15,1	7,9 *	10,5
<i>For besværligt at tage dem hver dag</i>	27,5	14,8 *	19,4
<i>Ophør af kæresteforhold</i>	14,2	18,2	16,8
Antal, der er holdt op med at bruge p-pille eller minipille (spm. 41)	233	411	644
Kondom (spm. 46)			
<i>Ønskede at blive gravid</i>	2,1	1,5	1,8
<i>Blev gravid, selvom jeg anvendte kondom</i>	14,9	13,9	14,4
<i>Skiftede til anden metode</i>	17,1	21,0	19,2
<i>Kondom ødelægger fornøjelsen ved at dyrke sex</i>	26,7	21,7	13,9
<i>Det er for besværligt at bruge</i>	13,5	14,5	14,1
<i>Partner bryder sig ikke om det</i>	14,9	11,9	13,3
<i>Partners problemer med at få rejsning</i>	2,1	1,5	1,8
<i>Allergisk reaktion</i>	1,4	1,8	1,6
<i>Havde ikke råd</i>	2,8	1,5	2,1
Antal, der er holdt op med at bruge kondom med deres faste partner (spm. 46)	294	361	655

* angiver, at der er tale om en signifikant forskel på 95%-niveau

Med hensyn til at holde op med at bruge *p-piller/minipiller*, er der en lille andel, men signifikant flere i den ældste aldersgruppe, der har svaret, at de sluttede, fordi de ønskede at blive gravide. Der er ikke spurgt om, hvorfor kvinderne alligevel vælger en provokeret abort.

De største andele i begge aldersgrupper, hhv. 28,3 % af de 15-19-årige og 32,8 % blandt de 20-24-årige, er stoppet med *p-piller/minipiller*, fordi de oplevede bivirkninger. Der er ikke signifikant forskel på, hvor mange, der *oplevede* bivirkninger i de to aldersgrupper, men signifikant flere blandt de 20-24-årige stoppede, fordi de

frygtede bivirkninger. Blandt de 15-19-årige er der signifikant flere, der *ikke havde råd* eller syntes, det er *for besværligt* at tage pillerne hver dag.

Den hyppigst nævnte årsag til at holde op med at bruge kondom, er en oplevelse af, at brug af kondom *ødelægger fornøjelsen* ved at dyrke sex. Det er ikke angivet, om det er kvinden selv, eller hendes partner, der især mener dette. Omkring 12-15 % er holdt op, fordi kondom er besværlige at bruge eller fordi deres partner ikke synes om at bruge kondom og omtrent samme andel oplyser, at de er blevet gravide på trods af kondombrug. Der er ikke tale om nogen signifikante forskelle mellem aldersgrupperne.

Anvendelse af *P-ring, P-plaster eller P-stav og spiral*, er, som det fremgik af foranstående tabel, ikke særligt udbredt blandt kvinderne, og det er derfor besluttet ikke at lave videre analyser af disse grupper. Det kan dog nævnes, at det for begge aldersgrupper er ca. halvdelen, der er ophørt med de hormonale midler pga. bivirkninger, men også, at de angiver at have skiftet til p-piller/minipiller.

Spiral er ikke et særlig anvendt præventionsmiddel længere og kvindernes begrundelser for at være holdt op med at bruge spiral, udviser ingen særlig systematik.

4.1 Prævention ved det samleje, hvor kvinderne mente at være blevet gravide

Kvinderne blev spurgt om, hvorvidt de havde brugt prævention og da hvilken type prævention, de havde brugt ved det samleje, hvor de mente, de var blevet gravide. Der er enkelte kvinder, som har svaret ja både til, at de planlagde graviditet, og at de brugte prævention ved det pågældende samleje. Men i alt er der kun ca. 1,5 %, der har svaret, at de planlagde graviditet.

Tabel 9. Andelen af kvinder i de to aldersgrupper, der havde brugt, hhv. ikke brugt prævention ved det samleje, hvor de mente, de blev gravide (spm. 50)

	Kvindens alder		I alt
	15-19år	20-24år	
	----- % -----		
Brugte prævention	43,3	42,8	43,0
Brugte ikke prævention	53,2	52,8	53,0
Uoplyst	3,5	4,4	4,0
Antal kvinder i alt	516	700	1.216

Tabel 9 viser, at noget under halvdelen af begge aldersgrupper har svaret, at de har brugt prævention ved det samleje, hvor de mente, de var blevet gravide. Der er ikke signifikant forskel mellem grupperne. Dette er et interessant resultat, idet en efterhånden lang række undersøgelser, gennemført på forskellig måde, alle er endt med det resultat, at omkring halvdelen af de kvinder, der får en provokeret abort, har brugt prævention ved det samleje, hvor de mente at være blevet gravide. Dette resultat kan opsummeres til at den ene halvdel af de unge abortsøgende *ikke har* brugt prævention ved det samleje, hvor de mener, de er blevet gravide, og den anden halvdel *har* brugt, men mangler muligvis kompetence til at anvende præventionen korrekt. I et forebyggelsesperspektiv peger det i retning af to forskellige typer aktiviteter for at mindske forekomsten af uønskede graviditeter.

Årsagerne, til at kvinderne bliver gravide trods brug af prævention, kan være, at de og deres partnere ikke har anvendt metoden korrekt, eller at der har været et såkaldt 'teknisk' svigt ved metoden (fx kondomer, der brister). For ca. 20 år siden blev det beregnet, at det antal graviditeter, der ville opstå i løbet af et år, selvom præventionsmiddel blev anvendt fuldt korrekt, ville svare til ca. halvdelen af det årlige antal provokerede aborter (Osler 1991).

Sagt på en anden måde ville det svare til, at ca. halvdelen af de abortsøgende kvinder ville have anvendt prævention. Som det er påpeget af Rasch og kolleger (2005) forudsætter denne beregning dog, at ingen af de kvinder, der blev gravide på denne måde, havde valgt at gennemføre graviditeten. Senere undersøgelser har fundet lignende resultater, bl.a. Bertelsen (1994), Rasch (2002) og Rasch et al. (2005).

Tabel 10. Kvindernes anvendte præventionsmiddel ved det samleje, hvor de mener, de blev gravide (spm. 51). Kun de to hyppigst anvendte.

	Kvindens alder		I alt
	15-19 år	20-24 år	
	----- % -----		
Brugte P-piller			
...uden forglemmelse	10,9	22,9 *	17,9
men havde glemt at tage 1 pille	8,1	14,7	11,9
men havde glemt at tage 2 eller flere	12,3	16,4	14,7
Brugte kondom			
...uden problemer	21,3	14,0	17,1
....men det gled af/ gik i stykker	39,3	22,3 *	29,4
Antal kvinder ialt, der havde brugt prævention ved det pgl. samleje	219	296	515

Note: Procenttallene er beregnet ud fra samtlige kvinder, som oplyste, at de brugte prævention ved det pgl. samleje. * angiver, at der er tale om en signifikant forskel på 95%-niveau

Da det er meget få, der ikke har anvendt enten p-pille/minipille eller kondom ved det samleje, hvor de mener, de er blevet gravide, indeholder tabel 10 kun oplysninger om disse to hyppigst anvendte præventionsmidler.

Der fremkommer i tabellen to væsentlige forskelle mellem aldersgrupperne: Der er signifikant færre af de 15-19-årige, der ikke har glemt mindst én p-pille og der er signifikant flere i samme aldersgruppe, som har oplevet, at kondomet er gledet af eller gået i stykker.

Disse resultater tyder på, at det er vanskeligt for de helt unge at anvende deres præventionsmiddel korrekt, og peger dermed på, at der formentlig er behov for både øget viden om og øget færdighed i anvendelsen.

Tabel 11. Kvindernes vigtigste årsager til ikke at bruge prævention ved det samleje, hvor de mener at være blevet gravide. Kvinder, der har oplyst, ikke at have brugt prævention. Hver kvinde har kunnet angive flere årsager (spm. 52)

	Kvindens alder		I alt
	15-19 år	20-24 år	
	----- % -----		
Mente ikke, jeg kunne blive gravid	28,7	23,8	25,8
Glemte det, tænkte ikke over det	47,4	36,4	40,9
Tog chancen	27,5	26,9	27,2
Var fulde/skæve/påvirkede af stoffer	17,4	6,6 *	11,1
Havde ikke noget prævention	15,0	7,7	10,7
Stolede på afbrudt samleje	8,5	13,7	11,6
Stolede på sikre perioder	8,9	10,6	10,9
Antal kvinder, der ikke brugte prævention	266	353	619

* angiver, at der er tale om en signifikant forskel på 95%-niveau

Som nævnt tidligere, var det omkring halvdelen af kvinderne i begge aldersgrupper, der ikke havde brugt prævention ved det samleje, hvor de mente, de var blevet gravide. I tabel 11 er vist de hyppigst anvendte svarkategorier (dvs. der er mindst 10 % i en af aldersgrupperne, der har svaret bekræftende), når kvinderne skulle begrunde den manglende brug af prævention. De øvrige svarkategorier er besvaret bekræftende af ganske få, men det kan nævnes, at 8 % af de yngste har svaret, at de synes 'det er irriterende'. Den eneste af de her viste svarmuligheder, som viser en signifikant forskel mellem de to aldersgrupper, er den, at der var flere unge, som var fulde/skæve eller påvirkede af stoffer, end blandt de ældre. Dette kan sammenholdes med, at der i Ung2006 var knap trefjerdedele af de unge mænd (15-24 år) der var helt enig eller enig i udsagnet om, at det var ok at have sex, når man var fuld eller skæv, mod lidt over halvdelen af de unge kvinder (Knudsen 2007). I samme undersøgelse blev der spurgt om, hvorfor de unge ikke brugte prævention hver gang, de havde sex med en ny partner. Her svarede 68,2 % af de mænd, der brugte prævention 'af og til' eller 'sjældent', at det var fordi de glemte det, mens det tilsvarende gjaldt for 81 % af kvinderne (Knudsen 2007:54).

Når man sammenligner kvinder, der tidligere havde været gravide, med kvinder, der ikke tidligere havde været gravide, var der ingen systematiske forskelle, hverken mellem de to grupper eller mellem aldersgrupperne med hensyn til, hvor stor en andel, der angav at have brugt prævention ved det samleje, hvor de mente, de blev gravide. Det drejer sig om mellem 40 og 45 %. Grupperne er for små til, at der kan gås langt ind i, hvilken prævention, de evt. benyttede og deres begrundelser herfor.

Der er dog foretaget en opdeling inden for hver aldersgruppe med hensyn til, om de havde fået foretaget mindst 1 eller 2 aborter tidligere. Disse fire grupper har noget uensartet størrelse, varierende fra 14 (15-19-årige med mindst 2 tidligere aborter) til 199 kvinder (20-24-årige med én tidligere abort). Der er mellem disse fire grupper ikke nogen signifikant forskel på, hvor stor en del af kvinderne, der har brugt prævention ved det samleje, hvor de mener, de blev gravide. Der er heller ingen signifikante forskelle, der viser, at de helt unge kvinder med tidligere aborter, i større udstrækning end samtlige abortsøgende i aldersgruppen har manglet personer at tale med om deres beslutning, jfr. tabel 16

Når kvindernes oplysninger om årsagerne til ikke at bruge prævention ved det samleje, hvor de formentlig er blevet gravide, sammenholdes med hvilken type prævention, kvinderne senest har brugt, viser det sig, at det er blandt p-pille/minipille- og kondombrugerne, at der er en betydelig del, der stoler på 'afbrudt samleje'. Blandt de yngste er det 10 % og blandt de ældste 20 % af kondombrugerne, der stoler på afbrudt samleje og 10 % af de ældste blandt dem, der senest anvendte p-piller/minipiller. Det er det samme mønster, men med noget lavere andele, der findes, når det drejer sig om at stole på 'sikre perioder'. Det skal bemærkes, at eftersom p-piller/minipiller og kondom anvendes meget hyppigere end de øvrige midler, er det også kun for dem, der kan beregnes procentandele med en vis sikkerhed. Der er ingen mønstre, der tyder på, at det især er kvinder, der bor sammen med en kæreste eller er gift, der stoler på sikre perioder eller afbrudt samleje.

Ud fra de indledende betragtninger i rapporten, må det antages, at specielt kvinder, der oplyser, at de *ikke* havde planlagt graviditet og *havde brugt* prævention ved det samleje, hvor de mener, de er blevet gravide, vil være stærkt motiverede for ikke at få barnet, men vælge en provokeret abort. En analyse af disse kvinder viser, at der er en stor og signifikant forskel på, om kvinderne var i tvivl om at vælge abort, da de fandt ud af, at de var blevet gravide: Der var 71 % blandt de 15-19-årige og 54 % blandt de 20-24-årige, der ikke var i tvivl om, at de ville vælge abort.

Der er ingen af de yngste, men 3 % i den ældste aldersgruppe, der oplyser, at de er blevet gravid med en anden end deres faste partner. Selv, hvis der tages hensyn til dette, kan det ikke forklare den store andel blandt de 20-24-årige, der er i tvivl om, hvad de skal vælge. At noget over halvdelen af de ældste kvinder udtrykker, at de var i tvivl, er overensstemmende med tidligere undersøgelser, bl.a. Rasch et al. (2005).

Tabel 12 viser, at det er en mindre, men stort set lige stor andel af de kvinder, der ikke havde planlagt at blive gravide og af dem, der også havde brugt prævention, der har anvendt nødprævention i den aktuelle graviditet. Der er ingen signifikant forskel på, hvor stor en andel i de to aldersgrupper, der har anvendt nødprævention og der er ca. 60 % i hver aldersgruppe, der angiver at have taget pillen inden for det første døgn.

Tabel 12. Oplysning om anvendelse af nødprævention i den aktuelle graviditet (spm. 53).

	Kvindens alder				I alt	
	15-19 år		20-24 år		%	N
	%	N	%	N	%	N
Har anvendt nødprævention i denne graviditet (pct. af alle i aldersgruppen)	13,8	(66)	19,3	(129)	17,0	(195)
Havde ikke planlagt graviditet (pct. af alle i aldersgruppen)	98,0	(449)	97,1	(639)	97,5	(1088)
<i>Heraf – har brugt nødprævention</i>	13,2	(59)	18,0	(114)	16,1	(174) ⁽¹⁾
Havde ikke planlagt graviditet og anvendt prævention (pct. af alle i aldersgruppen)	45,9	(206)	45,6	(291)	45,7	(497)
<i>Heraf – har brugt nødprævention</i>	14,1	(29)	19,3	(56)	17,0	(85)

(1) Der angives ikke et samlet Totaltal i tabellen, da der i hver delanalyse kun er medtaget svarpersoner, som har svaret på samtlige de spørgsmål, der indgår i den pglid. analyse til tabellen.

Årsagerne til, at der ikke er anvendt nødprævention i større udstrækning - om det fx skyldes ukendskab til muligheden, forglemmelse eller måske ubehag ved at gå hen på apoteket for at få det - er der ikke spurgt om i undersøgelsen.

Det kan forekomme paradoksalt, at kvinder, der har anvendt nødprævention alligevel skal have en provokeret abort, men det hænger formodentlig sammen med en vis usikkerhed omkring virkningen af nødpræventionen. De fleste unge kvinder (og mænd) kender til fortrydelsespillen (1.500 mikrogram levonorgestrel), som skal tages inden for tre døgn efter det ubeskyttede samleje. Men det er formentlig ikke så kendt, at metodens effektivitet falder hurtigt i løbet af de tre døgn, således at en nødpræventionspille taget indenfor det første døgn kan forhindre 96-98 % af potentielle graviditeter, mens pillen i andet døgn kun vil forhindre 86-89 % og i tredje døgn 85 % eller mindre.

Det er også uvist, hvor meget de unge kender til andre nødpræventionsmetoder.

Generelt er der i begge aldersgrupper lidt over halvdelen af kvinderne, der ikke havde brugt prævention, som har brugt nødprævention.

4.2 Kvindernes kilder til viden om prævention

Kvinderne er blevet spurgt om, hvorfra de har deres viden om prævention. Der er i undersøgelsen ikke spurgt ind til den konkrete viden, kvinderne har, men udelukkende, hvorfra de har deres viden (spm. 30-31 og 34) og om de synes, de har fået tilstrækkelig og brugbar viden (spm. 32 og 35). Endelig er de blevet spurgt om, hvad de mener, der er brug for, hvis man ønsker at undgå uønskede graviditeter og provokerede aborter.

Tabel 13 viser, hvor stor en procentdel af kvinderne i hver aldersgruppe, der har svaret, at de har fået seksualundervisning i folkeskolen eller under en ungdomsuddannelse. Der har været mulighed for at svare 'andre' og for at specificere, hvem disse andre er. Ved at gennemse disse kategorier, ser det ud til, at de unge i høj grad har svaret på spørgsmålene, så svarene omfatter de år, og den alder, hvor de gik på det pågældende uddannelsesforløb, og ikke udelukkende, hvad der foregik på undervisningsinstitutionen.

Der er omkring 10 % i begge aldersgrupper, der ikke har fået undervisning i folkeskolen. Lærerne spiller den største rolle både i folkeskolen og på evt. ungdomsuddannelse, mens næsten hver femte af de yngste har mødt en Ung-til-ung-underviser. Der er ingen signifikante forskelle mellem aldersgrupperne mht. om de har oplyst, at de *har* fået seksualundervisning i folkeskolen eller *fra hvem*, de har modtaget denne undervisning.

Tabel 13. Andel af kvinderne, der har modtaget seksualundervisning i folkeskolen (spm. 30), og/eller under en ungdomsuddannelse (spm. 31)

	Kvindens alder		I alt
	15-19år	20-24 år	
	----- % -----		- % -
I folkeskolen	90,0	89,8	89,9
Heraf:			
<i>fra en lærer</i>	69,1	71,5	70,5
<i>fra sundhedsplejerske, skolelæge</i>	59,0	53,5	55,8
<i>fra Ung-til-ung underviser</i>	17,1	13,5	15,0
<i>fra andre</i>	9,3	6,9	7,9
Antal kvinder	458	625	1083
På en ungdomsuddannelse	16,3	16,4	16,3
Heraf:			
<i>fra en lærer</i>	81,6	81,7	81,6
<i>fra Ung-til-ung underviser</i>	18,2	17,4	17,7
<i>fra andre</i>	6,5	5,5	5,9
Antal kvinder	75	101	176

Samlet er der knap 60 % i hver aldersgruppe, der har svaret, at de har fået en brugbar viden ud af den seksualundervisning, de har modtaget. I hver aldersgruppe er der ca. 2/3 af dem, der har modtaget undervisning i folkeskolen (og evt. også på en ungdomsuddannelse), som mener, det har givet dem en brugbar viden. I begge aldersgrupper er der signifikant større andel (83-89 %), der svarer, at undervisningen har givet dem en brugbar viden blandt dem, der både har fået oplysning i folkeskolen og på en ungdomsuddannelse, end blandt dem, der kun har fået i folkeskolen (ca. 60 %).

Der er mellem 4 % og 8 %, der har svaret inkonsistent, idet de dels har oplyst, at de har fået seksualundervisning i folkeskolen (spm. 30), men på spørgsmålet om, hvorvidt de har fået en brugbar viden (spm 32), angiver, at de ikke har modtaget nogen undervisning. Mht. seksualundervisning under en ungdomsuddannelse er der heller ingen signifikante forskelle mellem aldersgrupperne. I begge aldersgrupper har ca. 17 % af dem, der har fået seksualundervisning i folkeskolen, også fået det på en ungdomsuddannelse og 96-99 % af dem, der har fået undervisning på en ungdomsuddannelse, har også fået undervisning i folkeskolen.

Dette bør sammenholdes med, at ca. 10 % i hver aldersgruppe har angivet, at de mangler viden om prævention (spm. 35). I Ung2006 var der relativt flest blandt de yngste, der især havde fået viden om beskyttelse mod graviditet ved at tale med deres lærer, hvilket evt. kunne hænge sammen med, at de dels husker kontakterne i skolen bedre end de ældre, og at de yngste ikke har været seksuelt aktive i så lang tid, at de har haft mange andre kontakter at tale med om præventionen (Knudsen 2007).

4.3 Viden om prævention blandt de kvinder, der ikke er født i Danmark

Som tidligere nævnt er ca. 10 % (124) af kvinderne i undersøgelsen ikke født i Danmark, heraf er 40 i alderen 15-19 år, mens 84 er 20-24 år gamle. Selvom ca. 75 % havde været i Danmark i mindst 10 år, da undersøgelsen blev gennemført, er der en mulighed for, at en del af disse kvinder ikke har modtaget den seksualundervisning, som børn, der er født i Danmark, får i løbet af skoleårene.

En nærmere analyse af, hvornår disse kvinder kom til Danmark viser dog, at næsten to tredjedele af den yngste gruppe er kommet hertil, før de blev 10 år, mens det gælder for 58 % af de ældste, hvor samlet ca. 70 % kom, inden de var 14 år.

For at undersøge forskellene mellem kvinder født i og uden for Danmark mht. seksualundervisningen, gennemføres en selvstændig analyse af kilderne til indvandrerkvindernes viden.

Tabel 14. Andel af kvinder født uden for Danmark, der har modtaget seksualundervisning i folkeskolen (spm 30), og/eller under en ungdomsuddannelse (spm. 31).

	Kvindens alder		I alt
	15-19år	20-24 år	
	----- % -----		- % -
I folkeskolen	75,0	89,2	84,9
<i>fra en lærer</i>	66,7	68,9	68,3
<i>fra sundhedsplejerske, skolelæge</i>	59,3	41,9	46,5
<i>fra Ung-til-ung underviser</i>	15,4	12,0	12,9
<i>fra andre</i>	23,1	76,9 *	10,0
Antal	27	74	101
På en ungdomsuddannelse	11,4	25,9	21,6
Antal	4	21	25

* angiver, at der er tale om en signifikant forskel på 95%-niveau

Umiddelbart antyder en sammenligning mellem tabel 13 og 14, at der er forskelle især blandt de yngste, hvor det ser ud til, at indvandrerne i mindre omfang end samtlige kvinder har angivet, at de har fået seksualundervisning i folkeskolen. Men der er ingen signifikant forskel mellem de to grupper. Der er heller ingen forskelle mellem aldersgrupperne, når der ses på hhv. indvandrerkvinderne og samtlige kvinder i undersøgelsen, bortset fra spørgsmålet om, hvorvidt de har fået seksualundervisning fra 'andre': Det er der signifikant flere blandt de 20-24-årige kvinder, der ikke er født i Danmark, som har – både set i forhold til de 15-19-årige, født uden for Danmark og især i forhold til deres jævnaldrende i hele undersøgelsen.

Det er kun få af de kvinder, som er født uden for Danmark, der har gået på en ungdomsuddannelse. Og i alt er der 25, der har svaret, at de har modtaget seksualundervisning under en ungdomsuddannelse, jfr. tabel 14. Der er ingen signifikante forskelle mellem indvandrerne og samtlige kvinder i aldersgruppen 20-24 år, mht. hvor mange, der har modtaget denne undervisning, og på grund af det lille antal, er det ikke meningsfyldt at se på fordelingen af svarene på, fra hvem, de har modtaget undervisningen.

Der er hhv. 62 % og 67 % i de to aldersgrupper, der angiver, at de har fået en brugbar viden fra den undervisning, de har modtaget. Der er hverken signifikant forskel mellem aldersgrupperne, når der ses på indvandrerkvinderne for sig, eller blandt samtlige kvinder, og heller ingen signifikante forskelle, når indvandrerne sammenlignes med samtlige kvinder.

Opsummerende viser det samlede billede således ingen væsentlige forskelle med hensyn til modtaget undervisning mellem de to grupper, som kunne betyde, at de 10 %, der ikke er født i Danmark, skulle tages ud fra den samlede analyse.

Tabel 15. Andel af kvinder, der inden for det sidste år har talt med specifikke personer, om hvordan de kunne undgå at blive gravide (spm. 34).

	Kvindens alder		I alt
	15-19år	20-24 år	
		----- % -----	
Har ikke talt med nogen	21,2	30,6 *	26,8
Har talt med partner/partnere	46,1	56,6 *	51,8
Har talt med sin mor	60,6	32,4 *	45,2
Har talt med sin far	13,6	9,1	11,1
Har talt med en eller flere søskende	17,2	14,3	15,6
Har talt med en anden fra familien	10,7	7,6	9,0
Har talt med venner/veninder	50,7	49,1	49,8
Har talt med en lærer	7,8	1,5 *	4,4
Har talt med egen læge	45,4	47,5	46,6
Har talt med en anden læge	5,5	5,2	5,3
Har talt med sundhedsplejerske	4,4	3,5	3,9
Har talt med socialrådgiver	1,6	0,9	1,2
Har talt med andre	3,9	1,1	2,4

* angiver, at der er tale om en signifikant forskel på 95%-niveau

Der er signifikant færre af de 15-19-årige (21,2 %) end de 20-24-årige (30,6 %) kvinder, der har svaret, at de ikke har talt med nogen inden for det sidste år, om hvordan man kan undgå at blive gravid. De personer, der oftest nævnes som den, kvinden har talt med, er derudover partneren, venner/veninder og egen læge. Det er blandt de yngste, der er signifikant flere (ca. 60 %), der har talt med deres mor og/eller deres lærer (ca. 8 %), mens samtale med partner spiller en signifikant mindre rolle for de yngste end de lidt ældre kvinder, hvilket hænger sammen med, at de oftere ikke har en fast partner, mens en større del af kvinderne i tyverne er flyttet hjemmefra, har en fast partner og bruger p-piller, som kræver regelmæssige lægebesøg. Det er ikke til at vide, om det, 'at tale med partner' om prævention er en generel informationsudveksling eller relateret til det konkrete samleje og derfor har et andet indhold.

Der vil blive gået mere i dybden med kvindernes holdninger til og anvendelse af prævention i afsnit 6, hvor der dannes nogle grupper til brug i forebyggende øjemed.

5 Beslutningen om abort

Da kvinderne fandt ud af, at de var gravide, var der ca. 62 % af de 15-19-årige og 53 % af de 20-24-årige, som ikke var i tvivl om, at de ville have en abort. I begge aldersgrupper var det partneren, der blev snakket først med - af hhv. 1/3 og halvdelen i de to aldersgrupper. Blandt de yngste kom moderen på en anden plads, og ven/veninde på tredjepladsen, mens moderen også her var rykket langt ned for kvinderne i tyverne. Der er ikke forskelle mellem de to aldersgrupper, mht. hvem kvinderne snakkede med først, når man ser på om kvinderne var i tvivl om beslutningen.

Tabel 16. Andel af kvinder, der har angivet at de har talt først med en af specifikt nævnte personer om deres beslutning om abort (spm. 57).

	Kvindens alder		I alt
	15-19år	20-24 år	
	----- % -----		
Kvindens partner	34,7	47,8 *	42,4
Kvindens mor	15,2	5,2 *	9,4
En ven/veninde	12,5	13,3	12,9
Kvindens egen læge	7,3	4,0	5,4
Har ikke talt med nogen	2,9	3,9	3,5
Andre (1)	25,2	23,0	23,9
Antal kvinder i alt	507	685	1192

Note 1: Kategorien 'andre' omfatter især situationer, hvor kvinden har svaret ved at nævne en kombination af personer.

* angiver, at der er tale om en signifikant forskel på 95%-niveau

Tabel 16 omfatter kun de personer, der er nævnt hyppigst. Også her spiller kvindens mor en større rolle for de yngre end for de ældre af kvinderne, selvom der også blandt de yngre er en signifikant større andel, der først taler med partneren end med moderen. Hvis man udelukkende ser på de kvinder, der bor sammen med deres kæreste, bliver forskellen endnu større, idet hhv. 65,2 % og 71,0 % af de to aldersgrupper da oplyser, at de først har talt med deres partner. Det er i begge aldersgrupper en lille del, 3-4 %, der svarer, at de ikke har talt med nogen om beslutningen.

I begge aldersgrupper har omkring 8 % modtaget en støttesamtale i forbindelse med deres graviditet. En analyse af, om det især er kvinder, der ikke har haft nogen at tale med, der får en støttesamtale, kan ikke give noget klart billede af forskelle, på grund af det lille antal kvinder i gruppen, som udgør hhv. 16 og 25 kvinder i de to aldersgrupper. Når man ser på hele gruppen af kvinder samlet, fremkommer heller ikke signifikante forskelle mellem modtagelse af støttesamtale blandt kvinder, der f.eks. først har talt med deres partner og de kvinder, der ikke har talt med nogen.

For 75 % af den yngste gruppe, ved enten moderen eller begge forældre, at kvinden skal have en abort; det gælder for 60 % af den ældre gruppe. Det er bemærkelsesværdigt, at hver femte af de yngste og hver tredje af de ældste, svarer, at ingen af forældrene ved noget om aborten.

Generelt synes næsten alle (ca. 96 %) i hver aldersgruppe, at deres omgivelser har støttet dem i deres beslutning om at få abort. Meget ens er det ca. 75 % der har fået støtte fra partner, omkring en tredjedel fra deres far, mens moderen har støttet en

større del af de unge. I hver aldersgruppe har ca. 25 % oplevet pres fra omgivelserne for at de skulle få en abort, og ca. halvt så mange har oplevet et pres om at gennemføre graviditeten.

Tabel 17. Andel af kvinder, der har angivet en af udvalgte begrundelser for at vælge abort (spm. 64). Kvinden måtte sætte højst 3 krydser.

	Kvindens alder		I alt
	15-19år	20-24 år	
	----- % -----		
For ung	86,3	55,8 *	68,9
Har ingen partner	14,0	16,3	15,4
Er i ustabil parforhold	7,8	15,8 *	12,5
Partner ønsker ikke barn nu	20,1	18,1	18,9
Gravid med en anden end fast partner	1,7	1,8	1,7
Ustabil social situation	14,7	12,3	13,3
Svært at kombinere arbejde og barn	3,8	7,8 *	6,1
Svært at forene udd og barn	42,3	34,7	37,9
Ustabil økonomisk situation	37,6	43,6	41,1
Forældre ønskede el. rådede til det	8,2	1,6 *	4,4
Ønskede større afstand mellem børn	1,9	7,3	5,1
Antal kvinder	477	669	1145

* angiver, at der er tale om en signifikant forskel på 95%-niveau

Tabel 17 viser, at langt de fleste af de yngste har anført deres unge alder som begrundelse for aborten, og en noget mindre andel af den ældre gruppe. Der er tale om en signifikant forskel, hvilket også er tilfældet ved spørgsmålet om, hvorvidt forældrene har rådet til at vælge abort. Der er en signifikant større del af de 20-24-årige, der angiver et ustabil parforhold som begrundelse for aborten, eller at de vil have vanskeligt ved at kombinere et barn med deres arbejde, selvom dette kun angives af en relativt lille del (knap 8 % blandt de 20-24-årige). I alt er der mellem 28 % af de 15-19-årige og 34 % af de 20-24-årige kvinder, der har ønsket abort på grund af et ustabil parforhold eller fordi partneren ikke ønskede at få barnet, men også når de to kategorier slås sammen, er der tale om en ikke-signifikant sammenhæng. Der er ca. 7 % af de 20-24-årige, der ønsker abort for at få en bedre afstand mellem børnefødsler.

Tidligere undersøgelser har vist, at kvinders alder, om hun har en partner, kvaliteten af parforholdet og hvordan hendes arbejds- og uddannelsesmæssige situation er, har en indflydelse på beslutningen om at gennemføre eller afbryde en uplanlagt graviditet.

6 Karakteristik af kvinder med forskellige præventionsvaner

Et af formålene med undersøgelsen har været at undersøge, om det er muligt at identificere særlige målgrupper for forebyggelse af uønskede graviditeter. Der er derfor gennemført en opdeling af kvinderne i tre grupper på baggrund af deres præventionsvaner og –holdninger. Dannelsen af disse grupper præsenteres kort i dette afsnit, hvorefter grupperne karakteriseres socialt ud fra andre oplysninger i spørgeskemaet.

Opdelingen i grupper er foretaget ved hjælp af en såkaldt klyngeanalyse, hvori der er taget udgangspunkt i kvindernes svar på en række udvalgte spørgsmål om prævention. En mere detaljeret metodisk beskrivelse af gruppedannelsen kan ses i Bilag 3.

6.1 Dannelse af grupperne

Ideen med en klyngeanalyse er at identificere grupper, hvor de personer, der indgår i hver gruppe, er ensartede med hensyn til deres svar på udvalgte spørgsmål og som gruppe betragtet, ved deres svar, adskiller sig væsentligt fra hver af de andre grupper.

Til dette formål er udvalgt følgende spørgsmål i spørgeskemaet:

- Synes du, at du mangler viden om prævention? (spm. 35)
- Er det generelt dig eller din partner, der tager ansvar for, om du/I bruger prævention? (spm. 38)
- Har du nogensinde brugt p-piller/ minipiller (spm. 39)
- Brugte du/I nogen form for prævention, ved det samleje, hvor du mener, du blev gravid? (spm. 50)
- Hvilken prævention anvendte I ved det samleje, hvor du mener, du blev gravid? (spm. 51)
- Har du nogensinde brugt p-ring/ p-plaster/ p-stav? (spm. 42)
- Har du og din faste partner nogensinde brugt kondom? (spm. 46)

Størrelsen af de tre grupper fremgår af tabel 18.

Tabel 18. Antal kvinder i hver af de tre grupper

Gruppe	Antal kvinder	% af kombinerede	% af total
1	310	29,9	25,5
2	444	42,9	36,5
3	282	27,2	23,2
Kombineret	1.036	100	85,2
Ekskluderede besvarelser	180		14,8
Total	1.216		

Som det ses i tabellen ekskluderes i denne proces 180 kvinder, som af forskellige årsager ikke har svaret på samtlige af de udvalgte spørgsmål. Størrelsen af de dannede grupper er egnede til anvendelse i den videre analyse.

For at vurdere de dannede grupper, beregnes, om svarfordelingen på hvert udvalgt spørgsmål i én gruppe er signifikant forskellig fra fordelingen for samtlige kvinder, hvilket betyder, at den har signifikant betydning for adskillelsen af gruppen fra de øvrige grupper (Norušis 2010: 385).

Det er især kvindernes svar på 'sidst anvendte præventionsform' samt den 'prævention, der er anvendt ved det samleje, hvor de mener, de er blevet gravide', der adskiller alle tre grupper fra hinanden. Oplysningen om den sidst anvendte præventionsform synes at have den største betydning i alle klynger i deres adskillelse fra de *øvrige* klynger.

Ud fra ovenstående analyse virker det rimeligt at inddele datamaterialet i tre grupper, som adskiller sig fra hinanden ved kvindernes forhold til prævention. Den væsentligste faktor for gruppedannelsen er kvindernes valg af præventionsform generelt og ved det samleje, hvor de mener, de er blevet gravide.

6.2 Karakteristika ved kvinderne i de tre grupper

I tabel 19 gives en opsummering af de karakteristika, der adskiller de enkelte grupper fra hinanden. Tabellen skal læses som en illustration af, hvad der kendetegner kvinderne i den enkelte gruppe set i forhold til de andre grupper og i forhold til den samlede population.

Tabel 19. Karakteristika ved kvinderne i de tre grupper

Gruppe	Karakteristika
1 "Kondomgruppen"	<ul style="list-style-type: none"> • Kondom som sidst anvendte præventionsform • Har anvendt kondom uden problemer, eller kondom som gled af/gik i stykker ved det samleje hvor de er blevet gravide • Har typisk ikke tidligere anvendt hverken p-piller/minipiller eller p-ring/plaster/stav • Opfatter anvendelsen af prævention som et fælles ansvar
2 "Anden eller ingen prævention"	<ul style="list-style-type: none"> • Adskiller sig ved en større andel end i de øvrige klynger, der har anvendt p-ring/plaster/stav/spiral eller anden præventionsform som sidst anvendte præventionsform. En større andel end i de øvrige klynger har anvendt disse præventionsformer ved det samleje, hvor de er blevet gravide • Typisk har kvinderne i klynge 2 dog ikke anvendt prævention • Har typisk tidligere anvendt minipiller/p-piller, men er holdt op • En mindre del har anvendt kondom
3 "P-pille gruppen"	<ul style="list-style-type: none"> • P-piller/minipiller som sidst anvendte præventionsform • Har anvendt p-piller uden forglemmelse eller p-piller med forglemmelse af en eller flere piller ved det samleje, hvor hun er blevet gravid • En større andel mener, at de har anvendt prævention ved det samleje, hvor de er blevet gravide • En mindre andel har anvendt p-ring/plaster/stav • En mindre del har anvendt kondom • Opfatter anvendelsen af prævention som eget ansvar

Der er yderligere foretaget en analyse af, hvorvidt kvinderne i de tre grupper adskiller sig fra hinanden ved at leve under forskellige socio-demografiske forhold, belyst ved deres alder, familieforhold, herunder, om de har børn i forvejen, om de er født i Danmark, deres beskæftigelse og deres højeste afsluttede eksamen.

Neden for opsummeres de væsentligste karakteristika ved grupperne. Flere detaljer om kvinderne i de tre grupper fremgår af Bilag 3.

Gruppe 1 - kondomgruppen

Gruppe 1 adskiller sig primært fra de øvrige grupper ved at bestå af kvinder, der:

- er i aldersgruppen 15 og 18 år
- er studerende
- har folkeskolens afgangsprøve som højst afsluttede eksamen (sandsynligvis pga. alder)
- ikke har en fast partner
- ikke tidligere har født børn
- har kondom som sidst anvendte præventionsform
- typisk har anvendt kondom med eller uden problemer ved det samleje, hvor de er blevet gravide
- mener, at anvendelsen af prævention er et fælles ansvar, som man deler med sin partner

Gruppe 2 – anden eller ingen prævention

Gruppe 2 adskiller sig primært fra de øvrige grupper ved at bestå af kvinder, der:

- er i aldersgruppen 19-21 år
- har anvendt p-plaster/p-ring/P-stav/spiral som sidst anvendte præventionsform. En mindre andel har anvendt kondom
- der typisk ikke har anvendt prævention ved det samleje, hvor de er blevet gravide
- En større andel end i den samlede population har anvendt p-plaster/p-ring/s-stav/spiral eller andre præventionsformer. En mindre andel har anvendt p-piller og kondom med eller uden komplikationer
- Adskiller sig beskæftigelsesmæssigt fra de øvrige klynger ved en større andel af arbejdsløse. (N.B. Der er dog kun tale om en sammenhæng mellem beskæftigelse og klyngetilhørsforhold for de 15-18 årige).
- Adskiller sig fra de øvrige klynger ved en større andel der tidligere allerede har født børn.

Gruppe 3 – p-pille-gruppen

Gruppe 3 adskiller sig primært fra de andre klynger ved at bestå af kvinder, der:

- er i aldersgruppen 19-24 år
- er i arbejde enten fuldtid eller deltid

- har studentereksamen, HH, HF eller lign. som højst afsluttede eksamen
- har en fast partner
- adskiller sig fra klynge 1 ved en større andel, der tidligere har født børn
- P-piller/minipiller som sidst anvendte præventionsform.
- har typisk anvendt p-piller/minipiller med eller uden problemer, ved det samleje, hvor de er blevet gravide
- mener, at anvendelsen af prævention er deres eget ansvar.

De grupper, der er dannet oven for beskriver nogle grupperinger af kvinderne i undersøgelsen, som kan være anvendelig til identifikation af målgrupper i forebyggelsen af uønskede graviditeter og provokerede aborter.

Nedenstående tabel 20 viser, hvor stor en andel af kvinderne i de tre grupper, der findes forskellige steder. Tallene kan fungere som uddybning af kvindernes profiler og desuden pege på, hvor det kan overvejes at koncentrere evt. forebyggende aktiviteter.

Tabel 20. Andel af kvinderne i hver af grupperne, der er på, eller har opnået et bestemt uddannelsestrin, bor hjemme eller bor med partner.

	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3
	----- % -----		
Går i folkeskole	9,1	4,7	2,1
Går på gymnasium, HH, HF	17,1	19,4	14,6
Har afsluttet folkeskole. som højeste udd.	58,5	56,2	47,3
Studentereks, HH, HF som højeste	26,2	24,7	31,9
Er studerende, går i skole	50,0	48,1	54,2
Bor sammen med kæreste/ægtefælle	24,3	34,8	41,1
Bor hjemme	42,2	24,8	22,9

Tabellen ovenfor omfatter de samlede grupper. Hvis man uddifferentierer i aldersgrupper, går en stor del, omkring halvdelen, af de 15-18-årige kvinder i gruppe 1 og 2 i skole eller gymnasium. Det gælder 49,6 % af de 15-18-årige i gruppe 1, 52 % i gruppe 2, og 33,9 % i gruppe 3. Mht. evt. erhvervsuddannelse, er kvinderne meget spredt, og det er ikke muligt ud fra undersøgelsen at pege på særlige institutioner el. lign., hvor de kan nås.

6.2.1 Gruppernes vurdering af mulige indsatser

Kvinderne blev spurgt om, hvad de mente 'der er brug for, for at undgå uønskede graviditeter og aborter blandt unge' (spm. 33). Der er enkelte signifikante sammenhænge mellem kvindernes gruppetilhørsforhold og deres ønsker om, hvilke forebyggende foranstaltninger, de ønsker. Det gælder bl.a. sammenhængen mellem gruppen og ønsket om/behovet for billigere eller gratis prævention. Det er specielt i 'kondomgruppen' (gruppe 1) med den unge aldersprofil, dette behov gør sig gældende. Her er altså tale om en gruppe kvinder på 15-18 år og typisk studerende med folkeskolens afgangseksamen som højst afsluttede eksamen.

Yderligere ses en signifikant sammenhæng mellem gruppen og ønsket om mere ansvar fra mandens side. Andelen af kvinder der giver udtryk for dette behov er størst i 'anden eller ingen præventions-gruppen' (gruppe 2 - kvinder mellem 19-21 år,

større andel arbejdsløse, større andel der tidligere har født børn, større andel som ikke har anvendt prævention ved det samleje, hvor de er blevet gravide), som måske kan karakteriseres som en gruppe bestående af specielt socialt sårbare kvinder.

Også ønsket om bedre økonomiske forhold for unge mødre og familier er tilsyneladende sammenhængende med kvindernes gruppertilhørsforhold på den måde, at specielt 'P-pillegruppen' (gruppe 3) men også 'Anden eller ingen præventionsgruppen' (gruppe 2) udtrykker et ønske om at indsatsen relateret til dette skærpes.

6.2.2 Begrundelser for den provokerede abort

En lang række af de mulige årsager, kvinderne kunne angive i relation til deres valg af provokerede abort (spm. 64), viste signifikante sammenhænge med gruppertilhørsforholdet. Det gælder især, at kvinden følte sig for ung, ikke havde en fast partner eller at forældrene rådede til det. Også at kvinden havde et ustabil parforhold, eller en ustabil social eller økonomisk situation eller svært ved at kombinere et evt. barn med erhvervsarbejdet eller med en uddannelse.

Det er specielt i Kondomgruppen (gruppe 1), at kvinderne angiver, at de er for unge til at få børn som den vigtigste årsag til valget af abort. Det er også i denne gruppe, kvinderne angiver, at den vigtigste årsag til abort er, at de ikke har nogen fast partner. Det tolkes derfor som centralt for de 15-18-årige kvinder at have en fast partner, før de ønsker at få børn.

Gruppe 2, gruppen der bruger 'Anden eller ingen prævention', kan karakteriseres ved, at disse kvinder specielt angiver, at deres vigtigste årsag til abort er, at de befinder sig i et ustabil forhold, og at en ustabil social situation angives som primære faktor til abort, samt at det problematiske i at forene barn med erhvervsarbejde angives som primære faktor til valget af abort. Gruppe 2 er også den gruppe, hvor kvinderne især angiver, at de vælger abort, fordi forældre har rådet til det.

Det er karakteristisk for gruppe 3, at kvinderne vælger abort pga. problemer med at forene barn med uddannelse, en for ustabil økonomisk situation og også pga. angst for at føde.

6.2.2.1 En opsamling af kvindernes begrundelser for at vælge abort

Gruppe 1

Føler sig for unge til at få børn. Har problemer med at forene det med deres uddannelse. Vurderer det som problematisk at få børn fordi de ikke har nogen fast partner.

Gruppe 2

Befinder sig i et ustabil forhold, i en ustabil social situation. Har problemer med at forene barn med erhvervsarbejde. En større andel end i de øvrige klynger er blevet rådet af deres forældre til at vælge abort.

Gruppe 3

Befinder sig i et for ustabil parforhold. Problemer med at forene barn med uddannelse. En større andel end i de øvrige klynger vælger abort pga. angst for at føde. En større andel vælger endvidere abort pga. en for ustabil økonomisk situation.

7 Opsamling, konklusion

Undersøgelsen af uønskede graviditeter og valg af abort blandt kvinder under 25 år beskriver en række forhold blandt de unge kvinder, der fik abort i perioden fra 1. april 2009 til og med udgangen af november 2009.

Sundhedsstyrelsens primære ønske med at igangsætte undersøgelsen, var at få bedre kendskab til de kvinder, der fik abort, herunder deres præventionsvaner og begrundelser for at vælge provokeret abort, med henblik på at formulere og iværksætte forebyggelse af uønskede graviditeter. I dette afsnit opsamles nogle vigtige konklusioner fra undersøgelsen vurderet i forhold til de to aldersgrupper: 15-19 år og 20-24 år.

Denne undersøgelse bekræfter, at det er få af de helt unge kvinder, der bliver gravide, og at når de bliver gravide, vælger hovedparten at få afbrudt graviditeten. Der var ca. 1/6 af kvinderne under 20 år, der tidligere havde fået en provokeret abort, og det er derfor stadig væsentligt at forebygge den første provokerede abort.

Stort set alle af kvinderne har brugt prævention på et eller andet tidspunkt. Det er især brug af p-piller/minipiller, der dominerer i begge aldersgrupper, ligesom en stor andel bruger kondom med deres faste partner. Blandt de kvinder, der er holdt op med at bruge p-piller/minipiller, er angivet mange forskellige årsager: Næsten en tredjedel har oplevet bivirkninger og signifikant flere blandt de 20-24-årige (8,4 %) end blandt de 15-19-årige (4,3 %) var bange for bivirkninger. Derudover er det især blandt de unge (15-19-årige), kvinderne ikke havde råd, eller fandt det besværligt at tage pillerne hver dag.

Der er 12 % af kvinderne, der enten har brugt eller stadig bruger enten p-ring, p-plaster eller p-stav. Det er en relativt lille andel og resultaterne peger derfor på et behov for øget information om disse midler.

I lighed med en række tidligere undersøgelser, finder vi, at knap halvdelen af de abortsøgende kvinder i denne undersøgelse svarer, at de har brugt prævention ved det samleje, hvor de mener, de blev gravide, mens resten ikke har brugt prævention. En af de videre analyser viser, at der er signifikant flere blandt de 15-19-årige end blandt de 20-24-årige, der har oplevet, at kondomet gled af eller gik i stykker ved det samleje, hvor de mener, de blev gravide. Dette kan pege i retning af, at der er behov for en forbedring både af viden om og færdighed i anvendelse af præventionsmidlet.

Der er en del af kvinderne, der angiver, at de har brugt nødprævention, samlet er det omkring 17 %, og den samme andel findes blandt dem, der angiver, at de ikke har planlagt at blive gravide og havde brugt prævention. Omkring 60 % har taget pillen inden for det første døgn, og resultaterne tyder på, at der er behov for mere oplysning om effektiviteten af nødpræventionen, idet sikkerheden for at fremkalde en abort falder relativt stærkt inden for de første to døgn efter samlejet.

Det er især blandt kondombrugere og kvinder, der senest har anvendt hormonale præventionsmidler, der havde stilet på afbrudt samleje (eller sikker periode) ved det samleje, hvor de mener, de blev gravide. Dette peger på øget behov for information.

Da kvinderne fandt ud af, at de var blevet gravide, var mellem halvdelen (af de ældste) og totredjedele (af de yngste) ikke i tvivl om, at de ville have en abort.

Der er en signifikant forskel imellem aldersgrupperne, med hensyn til hvem de taler med om beslutningen, idet det for de yngste især var deres mor (15 %), de talte med, mens det for de ældre især var deres partner (48 %). Samlet er der ca. 3 %, der ikke har talt med nogen om beslutningen, hvilket er en lav andel. Kun 8 % af kvinderne har angivet, at de har modtaget en støttesamtale, hvilket kan give anledning til intensivering af denne aktivitet.

De 15-19-årige har især valgt abort, fordi de synes, de er for unge (86 % mod 56 % af de 20-24-årige), mens især de ældre angiver et ustabil parforhold (16 % mod 8 % blandt de yngste). Andre signifikante forskelle ses i, at relativt flest af de ældste (8 % mod 4 %) mente, de ville få problemer med at forene arbejde og barn, mens flest blandt de yngste (8 % mod 1,6 %) var blevet rådet af deres forældre til at få provokeret abort.

Kvinderne har fået seksualundervisning især i folkeskolen (ca. 90 %) og evt. under en ungdomsuddannelse (16 %). Denne oplysning viser ikke forskelle mellem de ca. 10 % af kvinderne, der ikke er født i Danmark, og hele gruppen, idet indvandrerne har fået undervisningen i samme omfang. Mere end 95 % af dem, der har fået seksualundervisning på en ungdomsuddannelse, har også fået det i folkeskolen, mens det er 17 % af dem, der har fået undervisning i folkeskolen, der også har fået undervisning på en ungdomsuddannelse. I begge aldersgrupper er der signifikant større andel, der synes, de har fået en brugbar viden, blandt dem, der har fået undervisningen begge steder end blandt dem, der kun har fået i folkeskolen. Disse resultater og den lave andel, der har fået seksualundervisning under en ungdomsuddannelse peger på en intensivering og målretning af oplysningen gennem disse institutioner.

Overordnet peger undersøgelsens resultater i retning af, at informationen om præventionsanvendelse bør være differentieret efter de forskellige målgruppers behov.

8 Litteraturliste

- Bertelsen O (1994). Abort eller fødsel. København: Socialforskningsinstituttet
- Christiansen, Connie Carøe; Schmidt, Garbi; Christoffersen, Mogens Nygaard (2003). Provokeret abort - Undersøgelse af baggrund af virkninger. København. Socialforskningsinstituttet
- Danmarks Statistik (2009). Befolkningens udvikling 2008. København: Danmarks Statistik
- Danmarks Statistik (2010). Befolkningens udvikling 2009. København: Danmarks Statistik
- Hansen M-LH, Mølgaard-Nielsen D, Knudsen LB, Keiding N (2009). Rates of induced abortion in Denmark according to age, previous births and previous abortions. *Demographic Research* 2009
- Jensen JM, Knudsen T (2009): *Analyse af spørgeskemadata med SPSS – Teori, anvendelse og praksis*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Knudsen LB (2007). *Ung2006*. København: Sundhedsstyrelsen
- Knudsen LB (2009). Fertilitet og familiedannelse – et felt mellem valg og skæbne. Aalborg Universitet: *Sociologisk Arbejdsrapport* 2009; 26
[<http://vbn.aau.dk/files/18839271/Arbpapir-26-lbk.pdf>]
- Norušis MJ. (2010). *PASW Statistics 18 Statistical Procedures Companion*: Prentice Hall.
- Osler, M (1991). Svangerskabsforebyggende metoder og deres effektivitet. *Ugeskrift for Læger* 1991; 153:562-65
- Rasch V (2002). Contraceptive Failure –Results from a study conducted among women with accepted and unaccepted pregnancies in Denmark. *Contraception* 2002; 66 (2): 109-116
- Rasch V, Gammeltoft, T, Knudsen LB, Tobiassen C, Ginzel A & Kempf L (2007). Induced abortion in Denmark: effect of socio-economic situation and country of birth. *Eur J of Public Health* 2007; doi: 10.1093/eurpub/ckm112 [online December 7, 2007]
- Rasch V, Knudsen LB, Gammeltoft T (2005). *Når der ikke er noget tredje valg. Social sårbarhed og valget af abort*. København: Sundhedsstyrelsen
- Rasch V, Wielandt H, Knudsen LB (2002). Living conditions, contraceptive use and the choice of induced abortion among pregnant women in Denmark. *Scandinavian Journal of Public Health* 2002; 30:293-239.
- Statistikbanken. dk
- Sundhedsstyrelsen (2000). Legalt provokerede aborter 1997-1999 *Nye tal fra Sundhedsstyrelsen* 2000; 4 (8).
http://www.sst.dk/nyheder/tidsskrifter/nyetal/pdf/00_08_1.pdf
- Sundhedsstyrelsen (2010). Nye tal for provokerede aborter. *Nyheder*
<http://www.sst.dk/Indberetning%20og%20statistik/Sundhedsstyrelsens%20registre/Abortregister.aspx>
- Ung 99, Viden holdninger, sex og AIDS.*
- Wielandt H, Boldsen J (1989). Age at first intercourse. *J Biosoc Sci* 1989; 21:169-77)
- Wielandt H, Boldsen J, Knudsen LB. (2002). The prevalent use of contraception among teenagers in Denmark and the corresponding low pregnancy rate. *J Biosoc Sci* 2002; 34: 1-11.
- Wielandt H, Knudsen LB (1997). Sexual Activity and pregnancies among adolescents in Denmark - trends during the eighties. *Nord Sex* 1997;15:75-88

9 Bilag

Bilagsmateriale findes i særskilt Bilagsdel tilknyttet undersøgelsen.